

Norwegian Reading Centre
National Centre for Reading
Education and Research

University of Stavanger

Margrethe Sønneland, Førsteamanuensis i lesevitenskap, UiS

Teksten som problem

En studie av litterære samtaler i ungdomsskolen

«Ka e vitsen?»

- «Ka e vitsen?»
- «Me kan lesa fra før av»
- «Skal me skriva bokanmelding? Kor lang må han ver?»

- De kontekstuelle rammene for å lese på skolen og lese på fritiden er forskjellige. Skolens rammer legger opp til at elevene at de skal lære noe – de skal lære noe *faglig*. Kanskje forventer dermed elevene at det de gjør på skolen og det de gjør på fritiden er ulike ting?

The lake isle of Innisfree (W.B Yeats)

I will arise and go now, and go to Innisfree,
And a small cabin build there, of clay and wattles made;
Nine bean-rows will I have there, a hive for the honey-bee,
And live alone in the bee-loud glade.

And I shall have some peace there, for peace comes dropping slow,
Dropping from the veils of the morning to where the cricket sings;
There midnight's all a glimmer, and noon a purple glow,
And evening full of the linnet's wings.

I will arise and go now, for always night and day
I hear lake water lapping with low sounds by the shore;
While I stand on the roadway, or on the pavements grey,
I hear it in the deep heart's core.

Forskningsinteresse:

- Kan åpne, utforskende tilnærminger til litterære tekster som byr på motstand (fagspesifikke problemer) skape substansielt engasjement (Nystrand & Gamoran, 1999) i litteraturundervisningen?

Datamateriale

- Observasjon av

1. Litteraturundervisning i norsk på fire 8. trinn
2. Fagsamlinger – norsklærerne diskuterer egen undervisning

- Feltsamtaler med

1. Norsklærerne til de fire klassene
2. Elever som deltar i litterære samtaler

- Lyddopptak og observasjon av 23 litterære samtaler (5 på 8.trinn, 18 på 9.trinn)

Implikasjoner fra observasjon

- Lærere så det som en utfordring å få elevene til «å bli i teksten» når de skulle snakke om bøkene/tekstene
- Oppmerksomheten til elevene var ofte rettet mot «oppgaven», enten det var logg, bokanmelding, skjema, samtalereglene
- Fornemmelse av treghet – lite «fyr» i samtalene
- Da elevene fikk velge tekster selv som de skulle snakke om:
  - Flere av guttene valgte letteste bøker og samtalen var svært kort (var det for lite å snakke om?): «oppgaven er jo å lese ei bok»
  - Elever som var utpekt som svake lesere (av lærer) snakket MASSE om boka de hadde valgt (men den hadde et svært komplekst persongalleri)

Første forsøk i 8A:

Instruksjon:

Jeg har en vanskelig tekst med meg i dag. Vi forskere og lærere klarer ikke bli enige om hva den handler om, og lurer på om dere vil hjelpe? Hva sier dere, vil dere prøve og se hva dere kan finne utav?

Tekst: Brønnen (Jacobsen, 2001)

- Elevene leste teksten individuelt først
- Ble siden delt inn i tilfeldige grupper på 4-5 elever i hver gruppe

Første studie: 8A snakker om «Brønnen» (Jacobsen, 2001)

- Klasserommet eksploderte
- Hver eneste elev deltok i samtalene
- Analysene viser at elevene signaliserer verdsetting (Gee, 2011) til teksten, situasjonen og oppgaven
- Dette fant vi også hos elever som lærer hadde utpekt som passive

Sønneland, M., & Skaftun, A. (2017). Teksten som problem i 8A: Affinitet og tiltrekningskraft i samtaler om «Brønnen» *Acta Didactica*, 11(2).

Andre studie: 9A snakker om «Små ting» (Carver, 2004), 9B snakker om «Foran loven» (Kafka, 2000) og 9D snakker om «Løp for livet» (Jacobsen, 2001)

- 9A og «Små ting»:
  - svært høy intensitet
  - gjennomgående substansielt engasjement
  - «enthusiasm and excitement» (Nystrand & Gamoran, 1990, s. 3)

- 9D og «Løp for livet»:
  - høy intensitet
  - gjennomgående substansielt engasjement
  - to grupper rekontekstualiserer (Bernstein, 1986) oppgaven

- 9B og «Foran loven»:
  - lav intensitet
  - mot grensen av substansielt engasjement

Sønneland, M. (2018). Innenfor eller utenfor? En studie av engasjement hos tre 9. klasser i møte med litterære tekster som faglige problem. *Nordic Journal of Literacy Research*, 4(1).

Tredje studie: Hva er det med «Små ting», «Foran loven» og «Løp for livet» som elevene trekkes mot, og som kan sies å være grunnlaget for engasjementet i de to foregående studiene?

Sønneland, M. (2019). Friction in fiction. A study of the importance of open problems for literary conversations. *L1 Educational Studies in Language and Literature*, 19(Running Issue).

Funn fra studie 3

- Elevene trekkes mot det som forstyrrer dem, det som skaper friksjon, på vei mot å forstå hva tekstene handler om
- Det som elevene trekkes mot og bruker tid på, er stort sett det samme som fanger min oppmerksomhet (som representant for et litteraturdidaktisk fellesskap)

Funn og implikasjoner for praksis:

- Når elevene får møte komplekse tekster på egenhånd, trekker deres hermeneutiske begjær dem inn i tekstene og de reagerer på en fagspesifikk, relevant måte
- Litteratur som forstyrrer eller byr på motstand, anerkjennes av elevene som meningsfulle problemer å erfare og diskutere (i faget)
- Det er engasjementspotensial og et didaktisk potensial i å la elevene få møte tekstene på egenhånd *først* – uten styring fra lærer

---

Takk for oppmerksomheten!